

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Musik och rytmik i min verksamhet

– sex pedagogers resonemang om sina musik- och rytmikstunder

Helena Johansson

LAU 390

Handledare: Niklas Pramling

Examinator: Ingrid Grundén

Rapportnummer: HT11-2920-037

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: *Musik och rytmik i min verksamhet – sex pedagogers resonemang om sina musik- och rytmikstunder*

Författare: Helena Johansson

Termin och år: höstterminen 2011

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Niklas Pramling

Examinator: Ingrid Grundén

Rapportnummer: HT11-2920-037

Nyckelord: musik, rytmik, pedagogers resonemang, förskola

Utifrån min nyfikenhet i hur pedagoger resonerar om musik och rytmik har denna uppsats tagit form. Syftet är att undersöka hur pedagoger inom förskolan resonerar om de musik- och rytmikstunder som de själva bedriver. Genom kvalitativa intervjuer har sex pedagoger inom förskolan som själva bedriver musik- och rytmikstunder intervjuats för att besvara uppsatsens syfte. Undersökningen har berört följande områden inom musik och rytmik.

- Skapandet av musik- och rytmikstunder
- Hur pedagogen engagerar barnen i musik- och rytmikstunder.
- Pedagogiska idéer bakom musik- och rytmikstunderna.
- Sambandet mellan musik och rytmik.
- Barns utveckling genom musik och rytmik.
- Musik- och rytmikstundernas eventuella utveckling.
- Läroplanen för förskolans anknytning till musik och rytmik.

Resultatet visar på att de flesta av pedagogerna saknar en medvetenhet om musiken och rytmikens betydelse för barn och deras utveckling. Pedagogerna betonar barns delaktighet och självförtroende i musik- och rytmikstunderna men nämner inte barnets egna uttryck; klotterstadiet, spontansång och lek. Även bristen i läroplanen för förskolans anknytning till musik och rytmik är slående. Hälften av pedagogerna vet inte vad läroplanen säger om musik och rytmik.

Musik och rytmik är viktigt för barnet. I barnet integreras musik och rytmik med lek, språk, utforskande, erfارande och utveckling. Den medvetenheten måste varje pedagog besitta.

Förord

Tack till alla på Berget för all uppmuntran och nyfikenhet! Tack till min handledare för alla genomgångar och alla synpunkter! Utan er hade det här inte varit möjligt.

Helena.

Innehållsförteckning

Abstract	2
Förord	3
Innehållsförteckning	4
1. Inledning.....	6
Utdrag från styrdokument för förskolan	6
Syfte.....	7
Frågeställning	7
Uppsatsens vidare disposition	7
2. Litteraturgenomgång och teoriansknytning	8
Vad är musik?	8
Vad är rytmik?	9
Från födseln utvecklas barn musikaliskt	11
Barns utveckling genom musik och rytmik	12
Lekens samband med musik och rytmik	13
3. Metod	15
Urval	15
Presentation av informanter	15
Intervjumetod.....	16
Bearbetning av intervjumaterial	17
Etiska aspekter	17
Tillförlitlighet	18
4. Resultat	19
Skapandet av musik- och rytmikstunder	19
<i>Eskil</i>	19
<i>Barbro</i>	20
<i>Klara</i>	20
<i>Alma</i>	21
<i>Majken</i>	21
<i>Ulla</i>	22
Pedagogen engagerar barnen	23

Pedagogiska idéer	24
Sambandet mellan musik och rytmik	26
Barns utveckling	27
Utveckling av musik- och rytmikstunderna.....	29
Läroplanen för förskolans anknytning till musik och rytmik	29
5. Diskussion och avslutande reflektioner	32
Barns egna uttryck	32
Barns utveckling	33
Läroplanen för förskolan och pedagogiska idéer	33
Vidare forskning	34
Slutord	34
Referenslista.....	35
Bilaga 1 - intervjufrågor	37

1. Inledning

Musik har under lång tid varit en del av mig. Redan som liten introducerades musikens värld för mig och har följt mig sedan dess. Från barnsånger som vaggvisor, till barnkör med musikaluppsättningar, till folkdansare och till eget musicerande som fiolspelande folkmusiker. Vilket har lett fram till där jag är idag som blivande förskollärare med inriktning *kulturellt meningsskapande genom musik, rytmik och drama* samt med specialisering *musikdidaktik*. Genom min utbildning har min egen utgångspunkt i musik fått bli till en del av mitt arbete med barn och utvecklats till att även innefatta rytmik och drama. Att tillsammans med barn musicera och skapa finner jag otroligt roligt.

Inom ramen för min utbildning har jag mött olika pedagoger och upplevt samt observerat olika samlingar där musik och rytmik varit en del eller utgjort hela samlingen. Under alla dessa stunder har en nyfikenhet väckts om hur pedagoger resonerar om musik och rytmik. Därifrån, ur nyfikenheten, har denna uppsats tagit form.

Utdrag från styrdokument för förskolan

Denna del består av utdrag från läroplanen för förskolan (Lpfö, reviderad 2010) som berör musik och rytmik. Samt en tillbakablick på de allmänna råd, *Pedagogiskt program för förskolan*, som Socialstyrelsen utgav 1987 (Granberg, 1994, s. 18) där rytmik omnämns.

I läroplanen för förskolan (s.7) står det att uttrycksformer som sång, musik, dans, rörelse och rytmik bidrar till barns utveckling och lärande genom att vara en metod och ett innehåll i förskolan. Vidare betonar läroplanen för förskolan (s.6) vikten av lek där en medvetenhet om lekens betydelse är viktig för barns utveckling och lärande. Genom leken får barn möjlighet att uttrycka känslor, upplevelser och erfarenheter. Detta bidrar till att verkligheten uttrycks och bearbetas i lekens värld. Läroplanen för förskolan nämner att förskolan ska bidra till att barns medvetenhet om medkänsla och inlevelse i andra människor stärks (s.4). Samt att barn ska utveckla en förståelse för sin jagkänsla och för sin omvärld (s.9).

I de allmänna råd från Socialstyrelsen, *Pedagogiskt program för förskolan*, som utkom 1987 (Granberg, 1994, s.18) står följande.

Förskolan ska stimulera barnen att använda rörelser och dans i lekfullt improviserade och skapande, att öva rytm och samordning, att gestalta och bearbeta olika intryck och upplevelser.

Rytmik, dans- och rörelselekar ger rika möjligheter att stärka kroppen och kroppsuppfattningen och därmed den egna identiteten. En god kroppsuppfattning är en förutsättning för förfinad motorik och för senare läs- och skrivinläring.

I rörelselekar används den egna kroppen som utgångspunkt för att bedöma avstånd, riktning, föremåls förhållande till varandra etc. Genom kroppsrörelser bygger barnet upp tids- och rumsbegrepp. Viktiga begrepp som bakom, framför, över, under osv. övas och införlivas med den egna verklighetsbilden. Barn talar med språk och gester, med hela kroppen.

Enligt dessa två styrdokument består musik och rytmik av delarna, sång, musik, dans, rörelse, rytmik, lek. Genom att arbeta med dessa delar är tanken att utveckla barnens jagkänsla,

medkänsla och omvärldsuppfattning. Alla dessa delar finns nämnda i läroplanen för förskolan likväl som i Socialstyrelsen allmänna råd, *Pedagogiskt program för förskolan*. Detta innebär att rytmik och musik borde utgöra en stor del av förskolans vardag. Dock kan en förändring mellan styrdokumentet märkas. Rytmik och musik är mer betonad i de allmänna råden än i läroplanen och tolkningsutrymmet är betydligt större i läroplanen. Genom förändringen och med grund i läroplanen för förskolan där musik och rytmik ska utgöra både en metod och ett innehåll i förskolan (s.7) blir det intressant att undersöka hur pedagoger resonerar om musik och rytmik.

Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur pedagoger inom förskolan resonerar om de musik- och rytmikstunder som de själva bedriver i sin verksamhet.

Frågeställning

Hur resonerar pedagoger om de musik- och rytmikstunder som de själva bedriver?

Uppsatsens vidare disposition

Uppsatsen är indelad i huvudrubriker och underrubriker. Huvudrubrikerna har fått var sin siffra för att synliggöra de olika delarna av uppsatsen medan underrubrikerna står för sig själva för att öka läsbarheten.

I nästkommande del, *Litteraturgenomgång och teorianknytning (2)* presenteras litteratur och forskning inom området musik och rytmik. Samt en teorianknytning görs.

Därefter i *Metod (3)* beskrivs urvalet av informanter samt en presentation av dem. Med följd av vilken intervjumetod som använts. Intervjumaterialets bearbetning, de etiska aspekter som berörs samt tillförlitligheten lyfts fram.

I *Resultat (4)* presenteras resultatet av undersökningen genom olika kategorier utifrån de intervjuer som har bedrivits.

Diskussion och avslutande reflektioner (5) följer sedan med resultatet som återkopplas till *Litteraturgenomgång och teorianknytning (2)* samt till läroplanen för förskolan (Lpfö, reviderad, 2010). Avslutningsvis finns tankar kring vidare forskning och ett slutord.

2. Litteraturgenomgång och teoriansknytning

Vad är musik?

Musikhandledaren och musikterapeuten Ulf Jederlund (2002, s.13) beskriver musik utifrån ett västerländskt vetenskapligt synsätt. Där karaktäriseras och beskrivs musik utifrån tre musikaliska delar, *rörelse*, *ljud* och *puls/rytm*. *Rörelse* handlar om musikens vibrationer som når örat och sedan vidare till hjärnan där de blir till uttryck genom kroppens rörelse. *Ljud* är tonen från musiken där olika toner tillsammans bildar en klang. *Puls/rytm* är tempot i musiken och rytmens gestaltning av pulsen. Jederlund (s.13-14) lägger till en fjärde musikalisk del, *personligt intryck och uttryck*, för att beskriva musikupplevelser och tolkningar av musiken.

Förskolläraren och språkpedagogen Mallo Vesterlund (2003, s.20) anser att musik är känslor, budskap och kommunikation som för samman människor i ett gemensamt språk. Även musikern och pedagogen Mats Uddholm (1993, s.23 och 27) framhåller musik som språk då han ser musik som ett flöde och flöde som ett språk. Förtrogenheten med ett språk gör att vi kan kommunicera genom språket och på så vis uttrycka och förstå våra känslor (s.27). Musik sägs vara känslornas och upplevelsernas språk skriver Jederlund (2002, s.145). Vidare tar Jederlund (s.14) upp att det finns lika många svar på frågan, vad är musik? som det finns människor. Till exempel kan musik beskrivas som, takt, puls, rytm, rörelse, organiserat ljud, tystnad, melodi, uttryck, upplevelse, känslor, minnen, budskap, information, språk och lek (s.14).

Förskolläraren Ann Granberg (1994, s.21) skriver om barns klotterstadium där de utvecklar sin känsla för vad musik är. Forskaren Arne Tragetorn benämner barns klotterstadium för den sensomotoriska fasen där de prövar, utforskar och bekantar sig med musik (Granberg, 1994, s.21). Vidare jämför Granberg (s.21, s.29) Tragetorns sensomotoriska fas med barnpsykologen Jean Piagets utvecklingsstadium, det sensomotoriska stadiet. I Piagets stadium får barn intryck via sina sinnen och ger uttryck genom rörelser och ljud (s.29). Granberg (1994, s.21) menar att rörelser och ljud är tätt förknippade hos barn och att därigenom utvecklas känslan för musik.

Men det lilla barnets taktfasta dunkande med skeden mot bordet, samtidigt som det utstöter höga tjut – är det musik? Eller barnet som gungande står och slår leksaksbilen mot skötbordets rostfria ho och skriker så det ekar mellan kakelväggarna – är det musik? Eller dockvagnsrallyts springande längs korridoren åtföljt av höga brummanden och rop – är det musik? (Granberg, 1994, s.21)

Genom citatet beskriver hon vad musik är för barn när de spontant uttrycker sig genom rörelse och ljud. Samt ifrågasätter vårt eget synsätt om vad musik är.

Lektorn i musik Morten Sæther (Sæther & Angelo Aalberg, 2006, s.106) lyfter fram att förskollärare ges goda möjligheter till att skapa förutsättningar för barns spontana uttryck. Förskollärare som uppmärksammar barns spontana uttryck kan bidra till att utveckla dem anser Sæther (s.106). I förskolan menar han att barn skapar musik genom varierande och spontana sånguttryck (s.106). I sandlådan, runt ritbordet och i leken med bilar hörs barns spontansång beskriver Sæther (s.106). Vidare betonar forskaren Jan-Roar Bjørkvold (2005, s.80) att spontansången är barns musikaliska modersmål. Han (s.65) menar att barns

spontansång är viktig i alla barns lekar. Det är genom spontansången som barn uttrycker sig i leken (s.65). I Björkvolds (s.60-109) studie om barns spontansång i norsk, rysk och amerikansk barnkultur synliggörs att barn använder sig av spontansången i sin lek oavsett kulturell bakgrund. Studien visar på att i barns lek är sång en viktig del (s.106). Samt att spontansångens kombination av lek och sång är grundläggande för barns förmåga att uttrycka sig (s.106).

Barns spontana uttryck så som klotterstadiet och spontansången gör att det blir viktigt att undersöka hur pedagoger resonerar om musikstunder för att se om de tar till vara på barns egna uttryck.

Vad är rytmik?

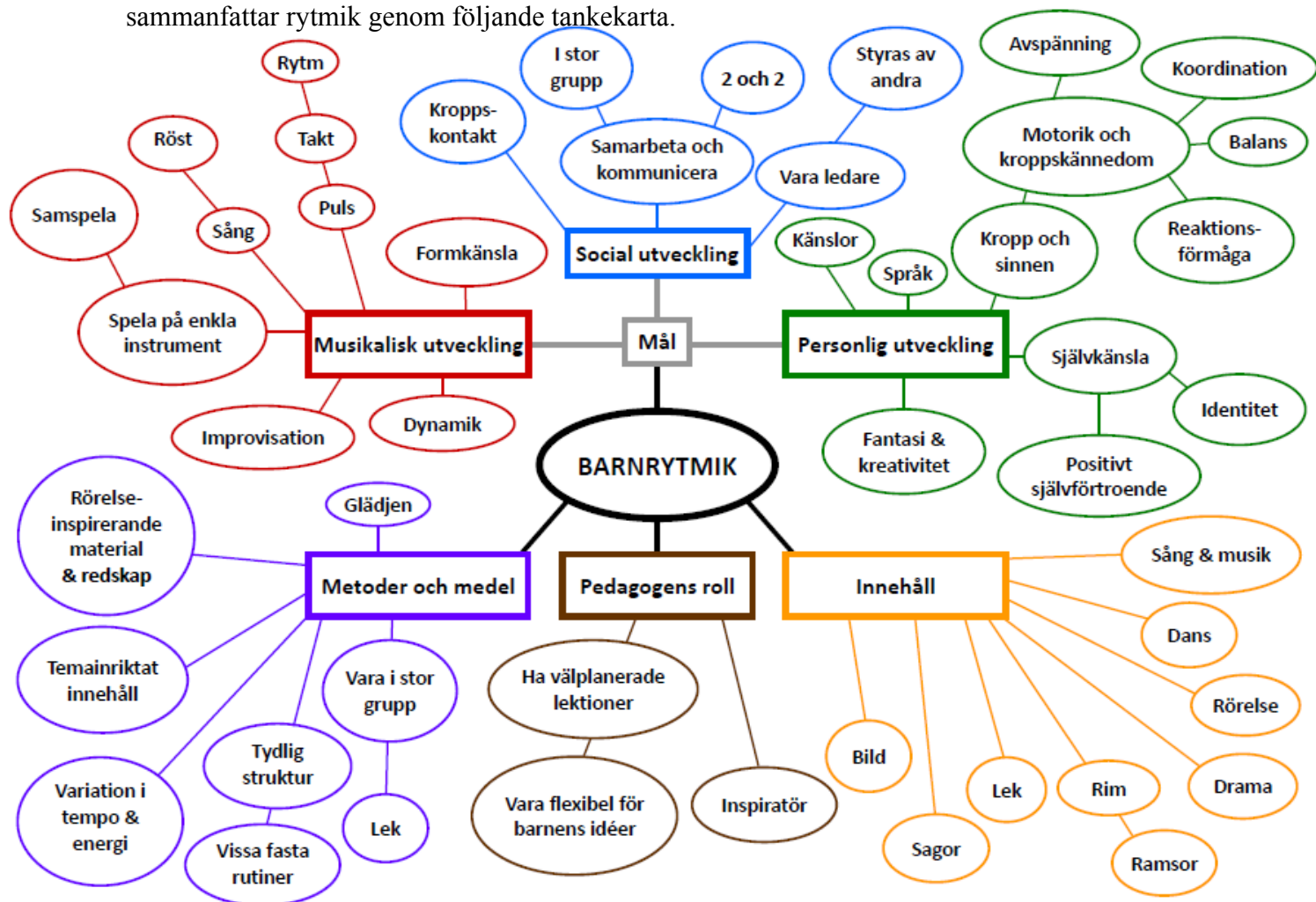
Ursprungligen utvecklades rytmikpedagogiken under 1900-talets början av den schweiziske musikpedagogen Emile Jaques-Dalcroze som en metod att tillägna sig rytm genom rörelse (Granberg, 1994, s.34). Upplevelser, förståelse och lärande sker genom kombination av musik och rörelse.(Bohlin, u.å. s.1). Det musikaliska skapandet och kroppens rörelse anser Jaques-Dalcroze ha ett samband där kroppen ses som ett musikaliskt instrument och kroppens rörelse som ursprung till rytm (Granberg, 1994, s.34). Rytmik enligt Jaques-Dalcroze innehåller fyra ämnen, *rytmik*, där rytmmedvetandet utvecklas, *sofège*, där tonmedvetandet utvecklas, *improvisation*, där spontant skapande utvecklas och *plastik*, där förmåga att gestalta musik genom rörelse utvecklas. (Granberg, 1994, s.34).

Musikläraren och rytmikpedagogen Ulrika Bohlin (2009a, s.2) skriver att rytmiken i Sverige har två huvudsakliga inriktningar. Den ena där Jaques-Dalcrozés tankar används som grund och den andra där rytmik utvecklades för att nå utommusikaliska mål så som matematik och språk. Bohlin (u.å. s.2) lyfter vidare fram att pedagogen Gerda von Bülow, 1904-1990, befäst rytmik som medel i Sverige, samt vidgat rytmik till att ses som en allmänpedagogik med en teori som har sin grund i musik, rörelse, samarbete, föra-följa samt rum, tid, kraft och form.

Bohlin (2009b, s.1) beskriver *föra-följa* som ett socialt sammanhang och ett lärande möte där barn utvecklas genom att ge och ta vilket innebär att barn och pedagog turas om att föra och följa varandra. Rytmikpedagogen Anne-Marie Engelholm (1993, s.6, 1998, s.6-7, 2009, s.7) beskriver *rum, tid, kraft* och *form* på följande sätt. *Rum* är barnets upplevelse av rummet. Att röra sig i förhållande till andra utan att krocka genom att bedöma avstånd, att finna en speciell plats eller att lokalisera ljud. ”Bäst lär sig barnet uppleva rum med alla sina sinnen om det får vara aktivt i tanke och rörelse” (2009, s.7). *Tid* är upplevelsen av barnets inre och yttre tid. Inre tid som hjärtslag, andning och puls, vilket är föränderlig tid. Yttre tid som klockan, årstider, dag och natt, vilket är bestående tid. Tid är också barnets upplevelse av puls, takt, frasslut, pauser och olika tempo. *Kraft* är medvetenheten och kännandet av sin egen kropp med balans, grov- och finmotorik, koordination och rörelser samt sin egen kropps kraft i samband med yttre faktorer så som tyngdlag, centrifugal- och centripetalkraft. *Form* uppstår när rum, tid och kraft samverkar så som struktur men också genom musikalisk form och rörelsemässig form. Form är även barnets upplevelse av till exempel stenar som stenar eller stenar som ett konstverk i form av ett tåg.

Engelholm (2009, s.6) lyfter fram att det är när rum, tid, kraft och form tillsammans utgör ett innehåll i en rytmiksamling som barns sinnen stimuleras. Att utveckla sinnen är ett av

syftena i rytmik så att barns intryck står i förhållande till barns uttryck (Engelholm, 1998, s.6). Genom att utveckla barns sinnen blir barn känsliga och lyhörda menar Engelholm (1993, s.8). Rytmikpedagogen Caroline Lindström (personlig kommunikation, 20 nov. - 5 dec. 2011) sammanfattar rytmik genom följande tankekartor.

I denna tankekartor syns innehållet av *rum, tid, kraft* och *form*. *Rum* som *samarbeta och kommunicera* och *reaktionsförmåga* (barns förmåga att reagera i förhållande till andra i rummet till exempel genom att röra sig och undvika att krocka). *Tid* som *puls* och *variation i tempo & energi*. *Kraft* som *rörelse* och *avspänning*. *Form* som *tydlig struktur* och *fantasi & kreativitet*. Vidare visare den på utvecklingsområden i hela barnet som, intellektuell, motorisk, social och musikalisk utveckling. Det blir även tydligt hur komplext och innehållsrikt rytmik är med alla små delar som bildar en helhet. Pedagogens medvetenhet och kunskapsområde inom rytmik blir därför viktig, vilket framgår av tankekartan.

Det finns relativt lite forskning om rytmik i förskolan. Två studier som tidigare gjorts inom området rytmik är *Rytmik och rörelse – en praktisk undersökning kring barns samspel* (Johansson & Nilsson, 2005) och *Rytmik lär barn lära för livet – en undersökning om fem förskolepedagogers tankar om rytmik i förskolan* (Johansson & Lindemark, 2006).

Rytmik och rörelse – en praktisk undersökning kring barns samspel (Johansson & Nilsson, 2005) syftar till att undersöka om barns sociala samspel gentemot varandra utvecklas genom rytmik och rörelse som metod. Barns sociala samspel ser författarna som en del i barns sociala kompetens. I en förskola genomfördes fyra stycken rytmik- och rörelsesamlingar med 12 stycken fyra- och femåringar. Genom rytmik- och rörelsesamlingarna undersöktes syftet. Den slutsats som dras är att rytmik och rörelse som metod bidrar till att utveckla barns sociala samspel. Vilket sågs genom barns uttryck, genom att barn visar respekt och hänsyn till varandra och genom att de härmar varandra.

Rytmik lär barn lära för livet – en undersökning om fem förskolepedagogers tankar om rytmik i förskolan (Johansson & Lindemark, 2006). Syftet med denna studie att undersöka hur förskolepedagoger resonerar kring begreppet rytmik. Samt sambandet mellan rytmik och barns utveckling och lärande. Fem förskolepedagoger intervjuades på fyra olika förskolor för att besvara syftet. I resultatet framgår att samtliga förskolepedagoger anser att rytmik är glädje. Vidare anser de att rytmik är språk, lek och ett lustfullt samspel. Genom rytmiken utvecklar barn sitt språk genom ramsor, rim och stavelser där barn samtalar. Även att använda sin kropp lär sig barn genom rytmik säger förskolepedagogerna. Samspel med varandra och sin omgivning, social kompetens, rums- och kroppsuppfattning och självförtroende är områden i barns utveckling som förskolepedagogerna ser hos barn. Författarnas slutsats, enligt de intervjuade förskolepedagogerna, är att det finns ett tydligt samband mellan rytmik, barns utveckling och lärande. Samt att rytmikbegreppet skiljer sig beroende på vilken förskola förskolepedagogerna arbetar på, vilket beror på vilket fokus som läggs i begreppet rytmik.

Det blir därför viktigt att undersöka hur pedagoger i olika förskolor resonerar om rytmik i förhållande till barns utveckling för att synliggöra vilka utvecklingsmöjligheter barn erbjuds inom rytmik.

Från födseln utvecklas barn musikaliskt

Redan från födseln möter det nyfödda barnet musik och rytmik. Vi nynnar, vaggar, sjunger vaggvisor, säger ramsor och härmar barnets egna jollrande ljudlek. Bjørkvold (2005, s.15) skriver att barn föds med de tre musikaliska delarna rörelse, ljud och puls/rytm integrerade i sitt känsel sinne långt innan själva födseln. Det ofödda barnet upplever och reagerar på rörelse, ljud och puls/rytm redan i mammans mage (s.15). Vid starka ljud kan det ofödda barnet reagera med en spark (s.15). När mamman lägger sig ner för att sova börjar det ofödda barnet ofta att röra sig då det vill uppleva mammans kroppsrhythmer (s.15). Grunden för den kommunikativa människan utvecklas redan under fosterstadiet då rörelse, ljud, puls/rytm är viktigt för barns kommunikation (s.21). Genom fosterstadiet har det lilla barnet förberett sig för att kommunicera med sin mamma redan som nyfödd (s.25)

I likhet med Bjørkvold konstaterar undervisaren i musik Henny Hammershøj (1997, s.17) att det nyfödda barnets kommunikation delvis utvecklas redan under fosterstadiet. Hon beskriver hur det nyfödda barnet kommunicerar genom gråt, joller och små ljudbildningar (s.17). Hos spädbarnet har rörelse och ljud ett starkt samband med andningen (s.13). Hela kroppen är involverad då små ljud kan höras på spädbarnets utandning vilket visar att rösten, kroppen och andningen är sammanbundna från födseln (s.13-14). Genom att använda hela sin kropp kan spädbarn uttrycka känslor på ett mycket varierat sätt (s.18). Barns olika känslouttryck som, glad, förtjust, ledsen eller arg känns igen av mamman (s.18-19). Musik består till viss del av dessa känslouttryck och det är genom dessa som musiken får sitt uttryck utan ord (s.19).

Från ungefär fyra månaders ålder börjar barnet härma sin mammas tonlägen (Hammershøj, 1997, s.18). Barnet använder sig då av ett intervall som kan liknas vid vår västerländska musikterm ters (s.18). Intervall är ett avstånd mellan toner och förenklat är en ters ett intervall på tre toner (s18). Barnets härmande ljud är oftast intervall i en nedåtgående skala baserat på terser (s.18).

Vidare skriver Hammershøj (s.14) att barns musikaliska utveckling fortsätter med när barn gärna slår med till exempel en sked i golvet (s.14). Det är regelbundna slag där barnets början att utveckla sin grundslagskänsla får sitt ursprung (s.14). Till en början omfattar det några få slag till att utvecklas till ungefär 20-25 slag (s.14-15). Hon beskriver barns slag och utveckling av grundslagskänslan på följande sätt.

När barnet slår en sked i golvet, känner det en slags energikoncentration, som återkommer regelbundet som en tyngd eller kraft, som vänder tillbaka likt en rad med pärlor på en tråd. Kraften förstärker sig själv, så slagen fortsätter nästan automatiskt, efter det första slaget. Har man slagit skeden i golvet en gång, far armen upp nästan av sig själv och sjunker så åter mot golvet nästan av sig själv (s.15).

Grundslagskänslan är viktigt för oss då den behövs när vi kryper och står (s.15). Det är kroppens motorkraft (s.15) likväl som grunden i musik dvs. puls.

Barns utveckling genom musik och rytmik

Flera författare framhåller att genom musik och rytmik utvecklas barn inom flera olika områden. Barns kroppsuppfattning, motorik, perception (sinnen), kommunikation, sociala kompetens, medkänsla, inlevelseförmåga och språk utvecklas. Likväl som musikalisk och rytmisk utveckling.

Granberg (1994, s.16) skriver att barn utvecklas genom att använda hela sin kropp. Utifrån kroppen utforskar de sin omvärld och lär genom upplevelser och erfarenanden (s.16). Gunilla Dessen (1991, s.40) som undervisar om rörelse beskriver hur barn genom sin taktila perception (känslensinnet) utforskar omvärlden. Då barn stoppar saker i munnen undersöker de om saken är hård, mjuk, sträv eller len dvs. hur den känns (s.40). Beröringscellerna i munnen är utvecklade innan fingertopparnas beröringsceller vilket gör att munnen är barns första sätt att utforska sin omvärld på (s.40). Genom förståelsen av barns taktila perception och undersökande genom munnen blir det tydligt att barn utvecklas och utforskar genom hela sin kropp.

Inom rytmik anser Granberg (1994, s.20) att målet är att ge barn en upplevelse av rytm och puls och att de får uppleva glädjen i musik och rörelse. Genom hela kroppen engageras barn i rytmik med utgångspunkt i kroppens och musikens motorkraft dvs. grundslagskänsla och puls (s.38). Musiken förankras därmed i kroppen (s.38). Vidare menar Granberg (s.28, s.37) att genom rytmikens kombination av musik och rörelse utvecklar barn kroppsuppfattning, grov- och finmotorik, uttryck, kommunikation, social kompetens, perception (sinnena) och språk.

Engelholm (1998, s.6) lyfter fram att barns uttryck så som rörelse, musik (sång) och gestaltning utvecklas i rytmik. Den utvecklingen leder till att barn utvecklar social kompetens och medkänsla för sin omgivning menar hon (s.6). Vidare anser Engelholm (1993, s.3) att

barn som använder alla sina sinnen kan kommunicera bättre. Vilket också utvecklar barns medkänsla och inlevelseförmåga i andra människor (s.3).

Det kinestetiska sinnet utvecklas genom rörelse till musik (Granberg, 1994, s.28). Dessen (1991, s.43) beskriver det kinestetiska sinnet eller kinestetisk perception genom att kroppen minns en rörelse. Även om vi blundar kan vi minnas och känna hur vi utför en rörelse (s.43). Granberg (1994, s.28) skriver att följande rörelser till musik utvecklar det kinestetiska sinnet och förankrar barns kroppskänsla och rörelser.

Att röra sig till musik, nära och långt från varandra, fort och sakta, tungt och lätt, framåt, bakåt och åt sidorna, att hoppa på olika sätt, röra sig som olika djur och att spänna av till skön musik eller genom att ömsom spänna och slappna av muskler (Granberg, 1994, s.28).

Det som barn uttrycker med sin kropp uttrycker de lättare med ord menar Granberg (1994, s.37). För barn är sång och språk tätt anknutet till varandra genom till exempel spontansång (s.19). Både sång och språk består av ljud, melodi, rytm och puls (s.19). Jederlund (2002, s.127) skriver att ljudet är grundstenen i sång likväl som i språk. Vidare betonar Jederlund (s.127) att barns förmåga att urskilja och producera ljud är avgörande för barns språkutveckling. Oavsett om det är musikspråk, talspråk, skriftspråk eller lässpråk (s.127). Granberg (1994, s.19) lyfter fram att språkutveckling inom de flesta kulturer sker genom sång och rytm. ”Förr hördes fåbodstintans lockrop, roddarlagets rytmiska ”åh-hej, åh-hå” och samernas jojk” (s.19). Vilket inte hörs idag menar hon (s.19). Jederlund (2002, s.134) skriver att sång är en naturlig mötesplats för musik och språk. Det är här som musicerandet börjar och som barn lär sig sina första ord (s.134). Även Granberg (1994, s.19) skriver att barns språkutveckling grundas i musik och utvecklas därifrån (s.19).

Utifrån kunskapen om barns musikaliska utveckling och de olika utvecklingsområden som finns i musik och rytmik blir det viktigt att undersöka hur pedagoger resonerar om det.

Lekens samband med musik och rytmik

Flera forskare betonar det intima sambandet mellan lek, musik och rytmik. Genom att observera barns lek framgår det att lek, musik och rytmik integreras till en helhet och till en musisk helhet. Musisk beskrivs av Bjørkvold (2005, s.12) som den skapande människan där hon integrerar lek, musik, rytmik, språk, utforskande och erfärande.

Trots barns integrering skiljer det svenska språket på lek och spel (betydelsen musik), till skillnad från till exempel engelskans *play*. I lekforskning syns det tydligt att barn integrerar lek och spel till en helhet. Genom att jämföra det svenska språket med några av världens språk fördjupas kunskapen av ordens innebörd och barnens integrering. Ordet lek härstammar från gotiskans *laiks* och har betydelsen rytmisk rörelse och dans (Bjørkvold 2005, s.50 refererar till Grimm, 1885). Gammalnordiskans *leikr* har liknande betydelse som dans, spel och musisk gemenskap (s.50). Bjørkvold (s.50) skriver att rörelse och musik involveras i ordet lek vilket får en musisk grund. Denna musiska grund finns i ryskans *igra* (игра), tyskans *spiel*, franskans *jeu* och engelskans *play* där betydelsen av ordet är både lek och spel (s.50). Vidare menar Bjørkvold (s.50) att det inte är förvånande då lek och spel innefattar både rörelse och ljud.

Genom leken får barn uppleva ett naturligt sätt att förstå skillnaden mellan lekens värld och verkligheten (Engelholm, 1998, s.6). Professorerna i pedagogik Ingrid Pramling Samuelsson

och Sonja Sheridan (2006, s.83) skriver att barn erövrar sin omvärld genom lek. Intryck bearbetas, kommunikation, utforskande och erfارande sker genom leken skriver de. Lekforskaren Gunilla Lindqvist (2002, s.22) visar på att barn skapar sammanhang och mening i leken, samt att barn har förståelse för skillnaden mellan lekens värld och verkligheten. Vidare utvecklar hon betydelsen av leken på så vis att barn tolkar och förstår sin omgivning genom leken då verkligheten blir mer levande (1996, s.81). Inom lekens värld skapas nya betydelser för barn där deras erfarenheter bearbetas och utvecklas (s.81).

Under ett terminslångt ljud- och musikprojekt med musikpedagogen Johanna Hellsing och förskolläraren Maria Kozlowska har barn på förskolan Höjden i Skarpnäck fått prova att spela på instrument utifrån sina egna villkor (Sörensson, 2001, s.103). Det visade sig att barnen närmade sig musiken genom leken där skillnaden mellan lek, musik och spel inte existerade (s.112). Utifrån barnen i ljud- och musikprojektet och betydelsen av orden lek och spel blir det tydligt att barn själva inte skiljer på orden lek och spel. För barn integreras det till en helhet till skillnad från det svenska språket.

Granberg (1994, s. 17) anser att barn uttrycker sig med hela sin kropp där sambandet mellan barns upplevelse och rörelse är tätt nära varandra. Därför menar hon att rytmik bör utövas med lek och rörelse. Jederlund (2002, s.86) framhåller att leken är det mest centrala under barns förskoletid. ”Välmående barn leker överallt och alltid!” (s.86) betonar Jederlund starkt vidare. Barns skapande lek skapar samband och blir till en musisk helhet med joller, ljudlek och rörelser (s.87). Därför kan lek översättas i musikaliska termer som ”rytm, tempo, dynamik, frasering, intonation, imitation, intermodal aktivitet, gehör, sång, rim och ljud” (s.87).

3. Metod

För att besvara uppsatsens syfte om hur pedagoger inom förskolan resonerar om de musik- och rytmikstunder som de själva bedriver har jag valt att använda mig av intervjuer. Utifrån intervjufrågor samt individuella följdfrågor har sex pedagoger inom förskolan, som själva bedriver musik- och rytmikstunder, blivit intervjuade om hur de resonerar. Intervjuerna har bedrivits på pedagogernas respektive förskola.

Urval

För att finna de pedagoger som har relevans för att besvara uppsatsens syfte, hur pedagoger resonerar om musik- och rytmikstunder som de själva bedriver, har följande två kriterier använts.

- Pedagoger som arbetar inom förskolan.
- Pedagoger som själva bedriver musik- och rytmikstunder.

Med pedagoger menas i detta fall både barnskötare och förskollärare. Orsaken till att både barnskötare och förskollärare deltar i undersökningen beror på att jag har sökt efter pedagoger och använt mig av ordet pedagog i urvalet. Vilket har resulterat i både barnskötare och förskollärare.

Genom personliga kontakter har jag fått tips på pedagoger som arbetar med musik och rytmik. De tips som har varit relevanta för undersökningen har jag följt upp. Även genom telefonsamtal till olika förskolor har jag sökt efter de pedagoger som har musik och rytmik i sin verksamhet. Utifrån dessa två tillvägagångssätt har urvalet skett. Urvalet består således av sex pedagoger som arbetar inom förskolan och som själva bedriver musik- och rytmikstunder. Pedagogerna, två barnskötare och fyra förskollärare som deltar i undersökningen är ifrån sex olika förskolor.

I arbetet med urvalet har ett bortfall funnits. Pedagoger som själva anser att de inte arbetar med musik- och rytmikstunder eller som anser att de enbart har musik eller rytmik, mammalediga pedagoger samt en pedagog som har tre samlingar med barn i veckan utgör bortfallet. Vilket innebär pedagoger som tackat nej till att delta i undersökningen eller som jag har ansett inte arbetar i tillräcklig utsträckning inom förskolan för att besvara uppsatsens syfte.

Presentation av informanter

Nedan följer en presentation av de sex pedagoger som intervjuats för att besvara syftet hur pedagoger inom förskolan resonerar om den musik och rytmik de själva bedriver. Samtliga pedagoger arbetar inom förskolan med musik och rytmik. De sex pedagogerna är *Eskil*, *Barbro*, *Klara*, *Alma*, *Majken* och *Ulla*. Namnen är fingerade.

Eskil arbetar som barnskötare. Han är utbildad grundskollärare, årskurs 1-7, med inriktning matematik och naturvetenskap. I sin grundskollärarytbildning har han ett tillval med 20 poäng musik. *Eskil* har även kompletterat sin utbildning med Förskolelyftet.

Barbro arbetar som förskollärare och har en förskollärarytbildning på 80 poäng. Musik och rytmik ingick i Barbros utbildning.

Klara arbetar som förskollärare och är utbildad förskollärare genom barn- och ungdomsprogrammet.

Alma arbetar som barnskötare och är utbildad barnskötare genom en tvåårig vårdlinje med inriktning barn och ungdom.

Majken arbetar som förskollärare. Hon är utbildad barnskötare genom sin gymnasieutbildning och har vid senare tillfälle utbildat sig vidare till förskollärare. Majken har kompletterat sin förskollärarytbildning med 7,5 poäng svenska.

Ulla arbetar som förskollärare. Hon är utbildad fritidsledare, har en avancerad ledarskapsutbildning på 15 veckor, har läst 40 poäng IKT (informations- och kommunikationsteknik), har läst 60 poäng genus och en ettårig teaterledarutbildning. Samt vidareutbildat sig till förskollärare.

Intervjumetod

För att besvara syftet, hur pedagoger inom förskolan resonerar om de musik- och rytmikstunder som de själva bedriver i sin verksamhet, har intervjuer använts. Genom intervjuer ges möjligheten att nå svaret hur pedagoger resonerar. Därför har jag ansett intervjuer vara relevant för att kunna besvara uppsatsens syfte. De intervjuer som använts betecknas enligt Staffan Stukát (2005, s.40) som undervisar i forskningsmetodik för fältintervjuer då intervjuerna har bedrivits på respektive pedagogs förskola.

Intervjumetoden är kvalitativa intervjuer. Enligt professorn Jan Trost (2010, s.25) kännetecknas kvalitativa intervjuer genom att frågorna ställs direkta och i sin tur ger komplexa och utförliga svar. Vidare menar Trost (s.25) att genom kvalitativa intervjuer fås ett stort och innehållsrikt intervjumaterial. Stukát (2005, s.39) beskriver ostrukturerade intervjuer som ett sätt att bedriva kvalitativa intervjuer. Där är utgångspunkten intervjufrågor som ställs till alla informanterna och följs upp genom individuella följdfrågor (s.39).

Utifrån olika områden inom musik och rytmik där min nyfikenhet har väckts om hur pedagoger resonerar har intervjufrågorna tagit sin form (se bilaga 1 för intervjufrågornas utformning). För att utgå ifrån en grund i intervjun har första frågan varit hur pedagoger skapar musik- och rytmikstunder för barn. Därefter har följande områden berörts.

- Hur pedagogen engagerar barnen i musik- och rytmikstunder.
- Pedagogiska idéer bakom musik- och rytmikstunderna.
- Sambandet mellan musik och rytmik.
- Barns utveckling genom musik och rytmik.
- Musik- och rytmikstundernas eventuella utveckling.
- Läroplanen för förskolans anknytning till musik och rytmik.

Bearbetning av intervjumaterial

Intervjumaterialet består av sex intervjuer. Sammanfattningsvis består intervjumaterialet av fem timmars intervjutid där intervjuernas längd har varit mellan 30 minuter till 1 timme och 15 minuter. Tre intervjuer är inspelade och vid de tre resterande fördes anteckningar. De inspelade intervjuerna är transkriberade ordagrant i så stor utsträckning som möjligt. Felsägningar, upprepningar, början på ord samt eh och ehm är utskrivet. Vid några tillfällen kan jag inte urskilja vad som sägs vilket har markerats i transkriberingen. Bakgrundsljud och störningar har inte transkriberats ut för att fokus lagts på själva intervjun och inte det som sker runt omkring. De förda anteckningarna vid tre av intervjuerna är renskrivna och med tillägg från intervjuerna som jag minns. Anteckningarna består av citat, sammanfattningar och beskrivningar vilket gör att de skiljer sig från de transkriberade intervjuerna. Även utskriftens längd dvs. transkriberingen och anteckningarnas renskrivning skiljer sig. Transkriberingen är betydligt längre. Detta beror inte på olikheter i intervjulängd utan på inspelningar i förhållande till anteckningar.

Etiska aspekter

De etiska aspekter som en intervjuundersökning berör har tagits hänsyn till. Stukát (2005, s.131-132) beskriver de etiska aspekterna *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. *Informationskravet* innebär att informanterna delges om undersökningens syfte och tillvägagångssätt samt hur intervjumaterialet kommer att användas. *Samtyckeskravet* betyder att tillstånd ges av informanternas medverkan och i vilken utsträckning de ska medverka. *Konfidentialitetskravet* avser att hänsyn till informanternas anonymitet tas. *Nyttjandekravet* innebär att intervjumaterialets användning preciseras och att det endast är till för forskning.

Samtliga sex pedagoger är informerade om uppsatsen syfte att undersöka hur pedagoger inom förskolan resonerar om de musik- och rytmikstunder som de själva bedriver. De är tillfrågade om de vill ställa upp på en intervju och de har samtliga svarat ja. Av hänsyn till pedagogernas integritet används inte deras riktiga namn i uppsatsen utan fingerade namn. Förskolans namn används inte över huvud taget i uppsatsen dels för pedagogernas anonymitet och dels för anonymitet hänvisat till de barn som pedagogerna berättar om.

Vid intervjutillfällena har pedagogerna tillfrågats om det är möjligt att spela in intervjun. Tre pedagoger tillät inspelning varav en undrade över hur inspelningen skulle komma att användas då pedagogen funderade på hur den skulle prata och uttrycka sig. Trost (2010, s.129) skriver att i citat från intervjuer bör man formulera och uttrycka sig på ett sätt som behåller informantens personliga integritet. Med hänsyn till detta och pedagogens fråga är citat från intervjuerna något omformulerade. ”Han eller hon skall få behålla sin integritet oavsett allt annat” (Trost, 2010, s.129). Några av citaten är omformulerade från talspråk till skriftspråk samt att upprepningar och felsägningar är borttagna. Vilket inte på något sätt påverkar citatens innebörd eller undersökningens resultat. Vid två av intervjuerna tillät inte pedagogerna inspelning vilket respekterades och anteckningar fördes istället. Vid en av intervjuerna tillät inte intervjus situation inspelning utan anteckningar fördes istället.

Inspelningarna, anteckningarna från intervjuerna samt transkriberingar och anteckningarnas renskrivning har förtydligats för pedagogerna att de endast är till för min egen del. Däremot används materialet i uppsatsen vilket pedagogerna är informerade om samt godkänt.

Efter två intervjuer har dessa pedagoger förfrågat mig om att få ta del av den slutgiltiga uppsatsen. Detta ser jag som ett etiskt övervägande. Ska informanterna få ta del av uppsatsen eller inte? I och med informanternas givna tid till intervjuer och nyfikenhet i min uppsats har jag valt att delge uppsatsen med de pedagoger som har frågat efter ett exemplar.

Tillförlitlighet

De sex pedagoger som deltar i undersökningen är ifrån sex olika förskolor. Detta innebär att informanternas respektive intervjuresultat inte påverkas av varandra. Vilket leder till tillförlitlighet i undersökningen. Informanternas givna tid till intervjuer och deras genomtänkta, utförliga och ärliga svar bidrar också till tillförlitligheten.

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur pedagoger resonerar om de musik- och rytmikstunder som de själva bedriver. Relevansen för intervjuer har lett till att observationer har bortvalts. Genom att enbart intervjua och inte föra observationer blir det osäkert om intervjuresultatet överensstämmer med hur pedagogerna praktiskt genomför sina musik- och rytmikstunder. Trots förhållandet mellan intervjuer och observationer anser jag att syftet nås då pedagogers resonemang framgår av undersökningen.

Då intervjumaterialet består av tre inspelade intervjuer och tre intervjuer där anteckningar har förts finns det en skillnad i tillförlitligheten. De inspelade intervjuerna har en större tillförlitlighet än intervjuerna med anteckningar. När anteckningarna har förts under intervjuerna har intervjusvar som inte upplevts som relevanta för studien utelämnats. Vilket är en skillnad från de inspelade intervjuerna där alla intervjusvaren finns med. Det är först efter transkriberingen som intervjusvar som inte har relevans för studien utelämnats. Trots skillnaden i intervjuernas tillförlitlighet anser jag att det inte påverkar resultatet, då jag under uppsatsen har jag varit medveten om förhållandet mellan inspelade intervjuer och intervjuer där anteckningar har förts.

Resultatet av undersökningen är inte generaliserbart. Urvalet är relativt litet då informanterna utgörs av sex pedagoger. Ytterligare en aspekt är att de sex pedagogerna består av två barnskötare och fyra förskollärare, vilket innebär att det inte är en kategori inom förskolan som representeras utan två. Att uttala sig om eventuella skillnader mellan de två barnskötarna och de fyra förskollärarna är inte möjligt då det inte framgår en tydlig skillnad genom undersökningen. Samt att jag valt att fokusera på pedagoger och inte barnskötare och förskollärare. Dock undrar jag om informanternas liknande svar kan överensstämma med fler pedagoger inom förskolan.

4. Resultat

Utifrån de sex intervjuer som har bedrivits för att besvara hur pedagoger inom förskolan resonerar om de musik- och rytmikstunder som de själva bedriver är resultatet indelat i olika kategorier.

Skapandet av musik- och rytmikstunder

Musik och rytmik används på liknande sätt av pedagogerna där de skapar musik- och rytmikstunder genom sång, musik, rytmik, instrument, rörelse, sjalar, rim och ramsor. De sex pedagogerna är *Eskil*, *Barbro*, *Klara*, *Alma*, *Majken* och *Ulla*. Nedan presenteras respektive pedagogers sätt att skapa musik- och rytmikstunder.

Eskil

Eskil utgår ifrån sin förmåga att ta ett sammanhang från det ena till det andra när han skapar musik- och rytmikstunder för barn i åldrarna 3-5 år. ”Jag är en improvisatör” beskriver Eskil sig själv som.

Det är väldigt mycket som föds i stunden när jag jobbar med musik och det är ju utifrån att jag är som jag är. (Eskil).

För Eskil kan en samling bygga på en rubrik från tidningen Metro. Till exempel om man läser om en kvinna som har en puckelrugg får jag associationer till *Kalle Kamel* säger Eskil.

Jag plockar en Metro så ser jag, ah, det var en spännande rubrik. Vad kan jag förklara bara utifrån den med barnen. Och sen får jag en tråd ifrån något av barnen att, ah, så här tänker jag. Och så är det en sång. (Eskil).

Musik kan vara en plattform menar Eskil. Att man kan börja hos Fantomen och sluta i växthuseffekten. ”Jag vet inte hur men jag är säker på att man kan” säger han.

Från Staffan och stalleträng och en stjärna kan man ju vara i astronomens värld helt plötsligt och prata om Karlavagnen och solvindar och vattnets kretslopp och månen som är en magnet som påverkar tid. (Eskil).

Eskil berättar att han tycker det är spännande att göra textanalyser av sånger med barnen.

Det kan vara intressant och stanna upp i en sång som man har sjungit jätte många gånger och kolla, vad betyder det här och varför sjunger vi så här. Det är också en del i att för barnen få uppleva hela musiken och förstå vad man gör. (Eskil).

Ibland handlar sångtexter om ingenting alls och ibland är det bara svåra och konstiga ord menar Eskil. Genom att bryta ner texter tillsammans med barn och förklara vad de betyder ges barnen en förståelse för vad de sjunger om.

Bara en sån liten enkel övning att man stannar upp vid det och inte bara, ja, nu drar vi en låt och så drar vi nästa och så drar vi av den här. Utan att man får jobba lite med grejor då blir det intressantare för mig också, när jag då får förklara saker. (Eskil).

Rörelsesånger använder Eskil och ser det som ett rytmiskt inslag eller som rytmik i sina musikstunder. Han finner det spännande att det som man ser hos barnen när man kopplar rörelser till sånger är vad snabbt barnen lär sig texten. ”De hänger upp sången på fler saker och då blir det också lättare att memorera”. Eskil tror på att sammanblanda de olika intelligenserna (Howard Gardner) för att få ett ”bättre helhetsbegrepp kring kunskapen, innehållet i det man faktiskt lär sig”.

Barbro

Barbro skapar musik- och rytmikstunder för barn mellan 1½ och 5 år. Det är både planerade aktiviteter och spontana stunder.

I de planerade aktiviteterna används musik utifrån temat på förskolan. Under sommaren samlar alla pedagogerna ihop sånger som de finner har anknytning till temat. Därifrån sammanställs ett sånghäfte berättar Barbro.

Och då använder vi de sångerna hela året då. Vi sjunger samma sånger hela året så man ska få in dem i själen. (Barbro).

Hon menar att sångerna ska finnas med barnen och ”inte nu tar vi den där här veckan eller dem någon annan vecka”. Utan att tanken bakom sånghäftet är att barnen ska lära sig sångerna så att de när som helst kan sjunga dem säger hon.

Rytmik används som en planerad aktivitet berättar Barbro. I rytmik har vi olika rytmikinstrument som maracas, trummor, pinnar (claves), ägg, gurkor, trianglar och tonblock. Vidare använder hon dans och rörelse som en del av rytmik.

Sen har man ju rytmik när man dansar. Röra sig till musik. Använda sin kropp till musik. Både som jag säger att de ska göra eller också fri rörelse. Lyssna till musiken och komma ut i den dansvärlden med sjalar. (Barbro).

De spontana stunderna sker genom att till exempel Barbro sätter sig ner med gitarren och sjunger med barnen. Barnen får då välja vilka sånger de vill sjunga säger hon. Under dagen används sången spontant när barnen gungar berättar Barbro. Hon menar att det då är rytmik när man sjunger och gungar. ”Det gör jag ofta för och få in gungrytmen” säger hon.

Och då har jag nästan alltid samma sånger som är rytmiska. *Herr Gurka* till exempel. (Barbro).

Barbro betonar att hon frågar barnen om de vill att hon ska sjunga när de gungar eller ”om de vill ha tyst”. Barnen har rätt till tystnad menar Barbro.

Klara

Klara skapar musik- och rytmikstunder för barn i åldern 1-5 år. ”Inte alltid alla på en gång. Utan oftast i smågrupper” berättar Klara. Då hon har rörelselek med 1½-3 åringar används rörelsesånger och danslekar. Klara säger att rörelseleken blir till musik- och rytmikstund.

Det är lättare att få de här yngre engagerade i en rörelsesamling om det bygger på musik och rytmik. (Klara).

Rörelselek och sångsamlingar är mer som ett vardagligt ord menar Klara. ”Även om det är musik och rytmik vi har”. Det är ”ett ord som barnen förstår” säger hon.

Klara tycker att musik och rytmik ofta kommer in i andra sammanhang. Vidare ser hon musik och rytmik som ett medel för andra samlingar. Till exempel så har *Barbapappasången* funktionen att samla in de prickar barnen sitter på under samlingen. Den sången blir till ett sätt att samla ihop prickarna och hålla barnens fokus menar Klara. Hon betonar även att musik inte bara är ett medel utan en ”egen sak i sig”.

I samlingarna börjar och slutar Klara med samma sång. Respektive samling har sin början och sitt slut berättar hon. Vidare upplever hon att barn behöver röra sig vilket gör att innan hon introducerar nya moment använder hon rörelse för att hon tror att barnen då har lättare att hålla fokus vid det nya momentet. Mot slutet av samlingen använder Klara alltid moment som barnen kan sedan tidigare.

Olika instrument som trumma, maracas, triangel och ukulele använder hon med barnen. Hon beskriver hur barnen får spela på dessa instrument. Själv använder Karin gitarr i musik- och rytmikstunderna då hon tycker det är lättast och för att ”man kommer nära barnen”.

Alma

Alma bakar in musik och rytmik i samlingen. Hon berättar att hon oftast har samling med de mindre barnen dvs. 1-3 år. Alma menar att ”i den åldern är det mycket upprepning”. Till exempel sjunger hon *Lilla Snigel* i olika varianter som hon själv kommit på.

Stora Snigeln. Pytte Snigeln med pytte liten röst. Gamla Snigeln med gung fram och tillbaks. Snabba Snigeln, sjunger snabbt. (Alma).

Vidare menar Alma att det inte alltid går att göra så mycket med de mindre barnen. Det blir ”våldigt mycket sång” och ”mycket skrammel” säger hon. Alma betonar att hon är ”mer sångfröken än rytmikfröken”. Hon berättar att de sitter ner och sjunger sånger och att det är ”inte många sånger som vi inte gör rörelser till”. Med skrammel menar hon användningen av ägg där barnen får säga sitt namn genom stavelser. Det är först på vårterminen som ”Skrammellådan” med ägg, pinnar (claves), trianglar, kastanjetter och gurkor kommer fram. Hon menar att barnen ska få landa först.

Alma har svårt att tänka sig en samling utan gitarren. Den är alltid med säger hon. Hon berättar att barnen efterlyser gitarren om den inte är med. De säger då, - Alma, gitarren, gitarren. Vidare uttrycker hon att det är ”svårt att hålla ordning på barnen och samtidigt spela gitarr”. Alma ger ansvaret att hålla ordning på barnen till en annan pedagog då hon har gitarren.

Majken

Majken skapar musik- och rytmikstunder lite här och var för barn mellan 2 och 5 år.

Oftast delar man ju upp dem i olika grupper utefter ålder. Ibland har vi alla men oftast är det ju bättre och dela upp dem i mindre grupper. (Majken).

Hon menar att ”musik är otroligt lustfullt” och använder musik vid olika tillfällen när det passar. Både inne som ute använder Majken musik och rytmik. När barnen tar på sig sin jacka sjunger hon på vilken melodi som helst ”att nu ska vi ta på oss jackan”. I skogen eller en regning dag när man inte kan gå ut säger hon att man ”kan ta upp en sång”. Var man än är finns det alltid en sång att sjunga menar Majken.

Att man inte bara gör det när, nu är klockan nio, nu ska vi ha samling. (Majken).

Hon berättar att hon tycker om att blanda musikens och rytmikens olika delar som sång och rörelse. Därigenom får man lite av varje menar hon. Majken tycker om att använda rörelsesånger så att barnen får röra på kroppen. Samt att låta barnen uppleva sin kropp och använda sig av ”själva rytmen i kroppen” genom att stampa takten.

Jag tycker att det är viktigt också att de ska känna av kroppen. Känna takt och grejor i kroppen. Att man kan stampa sin takt. Såna samlingar har jag också. Mycket att man klappar i takt och man stampar och går i takt och springer. Om jag klappar olika, klappar fort eller klappar långsamt och man ska gå en viss takt. Man får använda hela kroppen. (Majken).

Ibland brukar Majken använda rörelsesånger utan att sjunga själva sången dvs. att bara göra rörelserna. Där ser Majken hur barnen tyst för sig själva sjunger sången tyst för sig själva och gör rörelserna med kroppen. Vidare använder hon sången då hon nynnlar för barnen och de ska gissa vilken sång det är. ”Jag hinner knappt börja så vet de vilken sång det är”. Hon betonar att sång kan användas till ”att man gör lite olika saker liksom, inte bara sjunger rakt upp och ner”.

Majken beskriver hur hon skapar ”Musikresa” där barnen får sätta sig på den flygande mattan och blunda för att låstas flyga iväg någonstans. När de landar kan det till exempel vara så att de möter *Hästen Plopp* och då sjunger de om honom.

Och så red vi iväg på hästen Plopp och så kom vi kanske till en strand och där stod en båt och så blev det kulen natt och så rodde vi iväg och så hände det massa saker utefter vägen. Men att vi sjöng och gjorde rörelser och så här som en resa. (Majken).

Hon betonar att i vissa musik- och rytmiksamlingar finns en röd tråd så att det finns någonting att följa som till exempel i ”Musikresa”. Majken lyfter fram svårigheten i ”Musikresa” genom att ”vissa barn så här kunde inte riktigt tänka sig den här fantasin” för att kunna se hästen Plopp eller båten. Även att kunna följa barnens tankar om vad de möter under resan upplever Majken som en svårighet då barn har ”så många olika infallsvinklar”. Hon menar att barn har många tankar och idéer vilket gör det svårt att följa upp alla infallsvinklar.

Ulla

Ulla skapar musik- och rytmikstunder för barn i åldern 1-3 år där ”små delar blir till en helhet”. Hon använder rim och ramsor, stavelser, korsövningar, sånger, rörelser och dans som delar. Hon menar att en samling är delar som tillsammans bildar en helhet.

I en samling ser Ulla varje barn genom att uppmärksamma var och en. Hon berättar att hon använder ”klappkort” med barnens namn på och där namnets stavelser är markerat med prickar. Vidare använder hon sig av första bokstaven i barnets namn. Barnen vet att bokstaven L är Linus första bokstav och inte Emils första bokstav. Vidare berättar Ulla om hur barnen jämför bokstäver på sina klappkort och har ”börjat känna igen första bokstaven även i namnet”.

Ulla arbetar mycket med rim och ramsor där hon använder nyskrivna ramsor med till exempel ord som chips eller popcorn. Hon upplever nyskrivna ramsor som roligare än gamla. Ett exempel på en ramsa som hon använder är *Sladderi sladderi sork*. Ulla ser inte en anledning till att inte använda svåra ord med barnen utan tvärtom. ”Använd dem” säger hon.

Jag använder svåra ord så att barnen lär sig de. De små kan inte än uttala dem på grund av sin munmotorik men de nynnar med. (Ulla).

Vidare arbetar Ulla med korsövningar som ett förberedande då hon tror att de bidrar till barns läs- och skrivinläring. Hon hoppas att barnen får ”det jag gör här till godo i skolan”.

Musik finns med hela tiden i vardagsarbetet berättar Ulla. ”Försöker göra det i vardagen och nuet” säger hon.

Sjunger mycket hela tiden, även i mitt vardagsarbete. Jag tror man kan sätta musik till allt och kan så fånga barnen. Så jag sjunger mycket med barnen. (Ulla).

Ulla uttrycker att hon vill fånga barnens tankar i musik- och rytmikstunderna. Hon beskriver ett tillfälle där ett av barnen kom på att Duplomattan var en gitarr. Ulla fångade då den tanken och det blev en gitarrstund. Genom rörelsesånger engagerar hon barnen och till exempel i rörelsesången *Dansa lilla nallebjörn* finns ”allt i ett”, musik, takt och rörelse. Vidare berättar Ulla att genom Läsplattan har hon laddat hem en app med musikinstrument.

Barnen får prova att spela piano och trumma. Även om det inte är ett riktigt instrument får de prova och höra ljudet. (Ulla).

Stunderna som Ulla har med barnen är inte långa samlingar. Hon har många samlingar per dag för att kunna fånga barnens intresse. ”Ett barn som kommer tidigt och går sent kan vara med om fyra till fem samlingar under en dag” berättar hon.

Pedagogen engagerar barnen

Pedagogerna menar att de engagerar barnen i musik- och rytmikstunderna på olika men liknande sätt. I stort sett så är det pedagogerna själva som ger sitt engagemang för att engagera barnen eller så ges barnen möjlighet att vara delaktiga.

”Med engagemang och medvetenhet” betonar Barbro. Strukturen och ”att nu gör vi det här och så” är också en del av Barbros engagemang för att få med sig barnen. På liknande sätt som Barbros struktur vill Ulla att barnen ska göra det som hon gör och genom rörelsesånger engagerar Ulla barnens delaktighet. Alma engagerar barnen genom att ”bekräfta dem en och en” och genom bekräftande och uppmuntrande ord som ”vad fint du gjorde där”. Hon berättar att när inte något av barnen vill delta i olika moment så upmuntrar hon dem att delta för att sedan bekräfta barnets deltagande.

Eskil tror att det är pedagogen själv som ledare och som inspiration som får barnen engagerade.

Jag märker det de dagarna jag känner mig som att, åh, nu är jag på gång. Då får man ju med sig barnen. Så det handlar väldigt mycket om hur engagerad man är i det man gör och om man visar att man själv tycker det är roligt. (Eskil).

Att väcka lusten och viljan till att musicera genom att du själv visar att du vill och att du finner det roligt med musik och rytmik. Det engagemanget tror Eskil får med sig barnen.

Men visar du att du hellre vill gå hem själv så kommer du ha barn som pysslar med massa andra saker och heller inte sjunger med. (Eskil).

Klara anser att det är genom delaktighet och genom att välja det som hon tycker är roligt som barnen engageras. Hon menar att när man själv har roligt blir man ”mera inspirerad att vara delaktig själv”. Även barnen är delaktiga då Klara lyssnar av barnen och vad de vill för att kunna nappa på deras tankar. ”Mindre barn säger rätt ut vad de tänker” (Klara). Därför har Klara med sig nästan dubbelt så mycket material än vad hon behöver för att kunna nappa på barnens tankar och behålla deras intresse.

Ibland så har man med sagopåsar eller sångpåsar där barnen får vara med och plocka fram innehållet berättar Majken. Önskesånger menar hon är ett sätt att engagera barnen då de får vara delaktiga i valet av sånger. I arbetet med barnen försöker Majken följa en röd tråd samtidigt som hon försöker vara lyhörd för barnens tankar.

Det är ju ändå så att det som de tänker och är inne i det är ju det som gör att de tar till sig saker. Jag kan ju ha tänkt nånting att det här är roligt och så, men om barnen inte tycker det då tar de inte till sig det. Så det är väldigt viktigt och snappa upp det som barnen är inne på för att då märker man att man får med dem mycket lättare. (Majken).

Då barnen får vara delaktiga och är intresserade av musik- och rytmikstunden menar Majken att de tycker det är roligt. Genom att barnen tycker det är roligt får man med sig dem säger hon.

Pedagogiska idéer

I stort sett är en pedagogisk idé för pedagogerna inte förknippat med hur planering av musik- och rytmikstunderna sker. Det handlar mer om en tanke eller ett innehåll om vad som är med i musik- och rytmikstunderna.

Ulla bygger sina musik- och rytmikstunder på *Språkeri, språkera* som är ett arbetsmaterial för språkstunder. Hon arbetar med barnens minne genom, vad är borta? Där hon har sex eller sju olika djur varav ett tas bort och barnen får berätta vilket som är borta.

Det barnet som är sist vet vilket djur som är borta då barnet observerat de andra barnen och dess gissningar. (Ulla).

Vidare använder hon handdockor där varje handdocka har sin egen personlighet och sitt eget liv. ”Apan räknar” och det vet barnen säger Ulla. Pedagogiken bygger också på att ”vad som helst kan hända” och att ”vad som helst kan poppa upp” (Ulla). Hon berättar att hon har mycket fickor som gör det möjligt till de spontana infallen. Till exempel kan hajen poppa upp

ur en ficka och då sjunger vi om den säger hon. Att ”träna upp saker i små duttar så att det blir till en helhet” tror Ulla på.

Som pedagogisk idé tänker Majken att försöka varva. Att få en variation i stilla moment och rörelsemoment.

Att man till exempel sitter kanske en stund och gör vissa saker, lite lugnare. Sen så är det mer rörelse en stund, man får rört sig. Och sen kan man varva ner igen. Att man blandar. (Majken).

Majken berättar att många gånger så har man samma sång i början och att i slutet försöker hon alltid varva ner så att samlingen inte slutar på topp.

Så att det blir lugnare liksom just i slutet för att annars om man slutar när allting är på topp så är det ju så när man går ifrån samlingen, sen så blir det ju väldigt tjo och tjim. Det är bättre att få ner det i slutet tycker jag. (Majken).

Ifrån en pedagog som arbetar mycket med sagan har Majken fått tips och idéer om hur man kan använda sång i ett pedagogiskt syfte. Genom *Trollmors vaggsång* hade pedagogen byggt upp ett berg med elva små troll och trollmor. Det var små troll med svansar beskriver Majken. Utifrån den inspirationen har jag gjort *Trollmors vaggsång* med elva små borttappade troll berättar Majken.

Och då var det ju att trollmor var så ledsen för att de här trollen var borta och så fick barnen hjälpa till och leta. Då hade jag ju gömt de på olika ställen så här. (Majken).

Just att man använder sig av sång inte bara till att sjunga utan att som ett pedagogiskt syfte och kunna göra mera saker runt i kring det. (Majken).

Även Alma försöker variera i musik- och rytmikstunderna. ”Några lugna, några snabba, några sittande, några med rörelser” (Alma). Hon säger att hon inte har något pedagogisk idé bakom sina musik- och rytmikstunder och att det sällan finns planering. ”Samtidigt är det bra att ha samma rutiner” påpekar Alma. Hon berättar vidare att innehållet brukar hon improvisera och att det inte finns några svårigheter med det.

Pedagogisk idé innebär för Barbro gemenskap och glädje till musik utifrån temat som finns på förskolan. Barbros pedagogiska idé ”det är min egen idé som jag har lärt mig under tiden” säger hon. Planeringen baseras på temat och strukturen dvs. vilken sorts samling och därefter tas sånger och musik som passar till berättar Barbro. Rytmiken baseras på samma pedagogiska idé och ”utifrån vad den gruppen står just nu” (Barbro).

Att jag gör så att de vågar röra sin kropp och inte blir rädda för rytmik. (Barbro).

Klara har ingen pedagogisk idé som Montessori eller Reggio Emilia men en pedagogisk tanke finns betonas hon. ”Det beror på vad tanken med samlingen är” menar hon. Att använda så många sinnen som möjligt, att få med hela kroppen, språk, matematik eller instrument är olika tankar säger Klara. Hon berättar att barnen får spela ukulele och att alla barnen får göra det under det en samling. Grunden till att alla ska få spela under en och samma samling motiverar hon genom följande.

Alla ska hinna med och spela under en samling för det blir så länge till nästa gång. Glädjen försvinner. Barnen ser vad andra barn gör nu och vill också göra nu. Jag sjunger hellre sången många gånger så att alla barn får spela än att vänta till nästa gång. (Klara).

Eskil har varken en pedagogisk idé eller en pedagogisk tanke.

Det är när man sätter sig ner så här och får frågor om det som man inser att jag kanske inte har några aktiva baktankar, ett negativt laddat ord, men jag kanske inte har nån aktiv, alltid tanke, bakgrundstanke med varför sjunger jag den här sången nu men när jag tittar på det i efterhand kan man ändå se vilken roll det spelar. (Eskil).

Vidare betonar Eskil att han hoppas att pedagoger inte blir så teoretiserade så att de glömmer att se barnen i ögonen.

Vill de det här eller är det min fantastiska pedagogiska tanke som ligger bakom till att jag faktiskt sitter här och dragglar igenom det här. (Eskil).

Men jag tror det är väldigt viktigt att man aldrig planerar så mycket att man glömmer bort att vara i stunden. Det är lätt för mig att säga för det är en av mina talanger. (Eskil).

Han berättar att han valt att bli en pedagog som inte citerar teoretiker men understryker att han är helt övertygad om att han är påverkad av dem. ”Det är fortfarande min, människans Eskils pedagogik som jag använder” säger han. Vidare betonar han att han är glad och stolt över att han inte vet vad som ligger till grund i hans planering. ”Sen att det har en koppling till det jag en gång läst eller så är jag helt övertygad om” (Eskil).

För jag vill inte bli nån sån här planerarnisse som glömmer bort att improvisera. När de ger mig en passning så antingen bryter jag av den för jag märker att den leder ingenstans men jag kan ju också ta tag i den. Men hade jag haft ett manus som jag skulle följa till punkt och pricka i alla mina musikstunder så skulle jag inte kunna ta emot hälften av de passningarna. För de skulle inte gå i linje med mitt manus och då blir det massa avsnopningar istället för att det leder vidare någonstans. (Eskil).

Sambandet mellan musik och rytmik

Samtliga pedagoger ser ett samband mellan musik och rytmik. De två begreppen är svåra att skilja åt menar pedagogerna.

De hänger väl ihop. (Alma).

Jag tycker att det går ihop på nått sätt. (Majken).

Jag tycker de går ihop. (Ulla).

Det bara hör ihop. (Klara).

Alma tänker på rörelse som samband mellan musik och rytmik. ”Rörelse tycker jag är ett ord som sammanför musik och rytmik” säger hon. Vidare menar hon att en del av musik och rytmik är koordination då man sjunger och gör rörelser samtidigt. Med rytmik tänker Majken på rytm och att röra sig efter en viss rytm. Musik menar hon är att man bara kan sjunga även om det i sångerna finns en rytm.

Men att, kanske mer att kroppen är mer involverad. Hela kroppen i rytmik. På ett annat sätt än musik. Du kan sjunga en sång rakt upp och ner utan att du behöver göra nånting. Men rytmik är ju mer att man kanske då använder sig av hela kroppen. Känner olika pulser och takt och så. (Majken).

Ulla beskriver rytmik där man hör takten och musik där man hör slingan. Med slingan menar hon den A-, B-, C-form som musik ofta är indelad i. Vidare betonar hon att rytmik är att gå i takt och för det behövs inte musik.

I likhet med Alma beskriver Klara och Barbro rytmik som rörelse. ”Rytmiken hör mer ihop med rörelsen” säger Klara. Hon ser dansrörelser, klapprörelser och den rörelse som kroppen gör vid instrumentspel som rytmik. Lyssnandet och sjungandet är musik menar hon. Genom att arbeta ”med musik och rytmik i sin verksamhet skapar man sig en egen definition av begreppen” tycker Klara. Barbro ser rörelse i rytmik som ”att man gör nånting med sin kropp”. Att använda sin kropp till musik som till exempel att röra sig eller dans. Musik blir till ett verktyg menar Barbro då rörelsen blir rytmik. Vidare menar hon att rytmik är att vara delaktig i musikstunden.

Musik är ju ljudet och rytmiken är ljud och rörelse tillsammans. Så tror jag. Det är min tanke då. Musik är ju det som kommer in och rytmik är den sociala gemenskapen. (Barbro).

För Eskil går musik och rytmik mycket in i varandra. Han framhåller att han inte är någon ”rytmikniss” på grund av att under hans utbildning fick han en negativ bild av rytmik.

Det är där jag brister i mycket, just att jag kanske inte har ett rytmiktänk i mitt musicerande. Däremot så tror jag att mitt sätt att musicera med barnen innerhåller massa rytmik men som jag inte sätter ord på eller sätter titlar på. Och jag menar rörelsesånger är ju en del av, det är ju ett rytmiskt inslag eller rytmik. (Eskil).

Barns utveckling

Samtliga pedagoger utom Ulla nämner barns självkänsla och tillit till att våga vara med som ett utvecklingsområde.

Alma säger att ”alla har nog vågat”. Med det menar hon att barnen har vågat delta i musik- och rytmikstunderna. Vidare berättar hon att barnen inte sjunger så mycket utan att det blir mer frökensång, vilket hon tror beror på att barnen är små (1-3 år). När det är storsamling med alla barnen på avdelningen fungerar den som ett stöd för de små barnen och där ser Alma att de små barnen vågar sjunga mer och vara mer delaktiga. Dock berättar hon om en flicka som är 2½ år och som alltid sjunger med men i storsamlingen slutar hon sjunga.

Utlösande och förlösande tycker Barbro att musik och rytmik är. Samtidigt möter hon barn som inte vågar vara delaktiga.

Jag tror aldrig man kan tvinga in barn i rytmik, varken att sjunga eller att röra sig till musik om man inte vill, är bekväm eller vågar. (Barbro).

Barbro betonar att ”det är viktigt att se människan i rytmiken”. Barn har olika personligheter där en del barn har väldigt svårt att släppa loss och vara aktiva i musik- och rytmikstunder berättar hon.

Som barn tror jag att man kan lyssna in och att man är med ändå. Man gör i sitt huvud men man gör det inte med sin kropp. (Barbro).

En del barn väljer att sitta på bänken och lyssna vilket de får välja säger Barbro. Återigen betonar hon att man aldrig får tvinga in barn så att de känner sig utsatta. Vissa barn sitter på bänken i ett halvår berättar Barbro för att sedan våga vara med. ”Vissa har det tagit två år för” (Barbro).

Jag har haft barn som suttit och gjort all övningar med benen på bänken för och sen våga släppa loss. (Barbro).

För en del barn vågar de inte trots allt ”men de sitter kvar och de lyssnar” (Barbro).

Majken uttrycker att det finns barn som är blyga och som inte alltid vågar prata i samlingar. Då är det roligt och se att musik och rytmik tillsammans gör att dessa barn vågar. Hon menar att när det händer saker runt omkring blir det ofta lättare att våga. Det blir inte så stort och krävande som när det är tyst runtomkring säger hon. Ett exempel som hon ger är sången *Räkan Ragge* där räkan är ute och simmar och träffar på ett djur. Barnen får då vara med och bestämma vilken djur han skall möta. Sedan simmar räkan på ett visst sätt när han träffar på det djur som barnen bestämt och då får de visa en rörelse som får gestalta hur han då simmar.

Och då finns det ju vissa barn som, oh nej, de vågar inte och det kanske går tio gånger så kanske något vågar och sen säga homhoh och en del vågar kanske säga vilket djur de träffar men de vågar inte göra en rörelse som alla sen ska härma. Då kanske det tar tio gånger så vågar de säga ett djur och sen kanske det tar tjugo gånger så vågar de göra en rörelse. Men det är så härligt och se liksom när man har gjort det tjugo gånger att, oh, idag vågar han eller hon göra det. (Majken).

Majken upplever annars många barn idag som frisläppta och med självförtroende. Barn vill säga, uttrycka sina tankar och visa att de kan menar hon.

Men det finns ju fortfarande alltid några som är blyga, som inte vågar och det är så viktigt att de kan vara med i flera omgångar och inte behöva känna att jag, jag kan stå här och bara vara med, jag behöver inte men sen när man ser att de börjar bli lite redo så kan man fråga dem och att de vågar, men en del tar det jätte lång tid för. (Majken).

Även Eskil pratar om att barn vågar delta genom att någonting händer runtomkring. Genom att klä ut sig till Lucia eller till Pepparkaksgubbe blir barnen inte nervösa och vågar sjunga.

Att man ger barnet en roll, för då är det inte en själv som levererar och där kan man känna igen sig som vuxen också. (Eskil).

Det blir lättare att våga genom att ta an sig en roll menar Eskil. Han berättar om tillfällen då de sjunger inför en publik och hur några av barnen inte vågar detta. Vilket inte inträffar då barnen är Lucia eller Pepparkaksgubbe.

”Jag vet inte riktigt hur jag ska definiera utveckling” säger Klara. Utveckling är ”att sitta med och delta”, ”att våga utmana sig själv”, ”att frångå det som barnet tror att vi vuxna förväntar oss” och ”att lita på sig själv” anser hon. Ett exempel på detta hon ger är då de sjunger sången *Lilla Mus, vad gör du i ditt hus?* Barnen får vara med och bestämma vad musen gör. Till en början härmar barnen pedagogen eller varandra för att sedan komma med egna idéer och på så sätt frångå vad som förväntas menar Karin.

Hittills har utveckling i egenskap av att våga delta berörts. Vidare nämner några av pedagogerna musikalisk, motorisk och språklig utveckling. Ulla ser en musikalisk utveckling då barnen ”lär sig ofantligt fort”. De finner stavelserna i sitt namn och klappar dem på rätt

ställe. I rörelsesånger där det är ord och rörelser lär sig barnen sången med hjälp av rörelserna. De memorerar och efter ”en eller två gånger så kan barnen det” Hon uttrycker barns utveckling i musik- och rytmikstunderna som underbar. Eskil och Klara vill att barnen får med sig en repertoar från förskolan och ser det som musikalisk utveckling. Vidare berättar Klara om barns utveckling i instrument. Att de där kan hitta olika rytmer från stavelser eller pulsen från gitarren. När de skickar runt trumman i ringen slår många barn hårt på trumman för att sedan bli mer försiktiga och utforskande och därifrån hitta rytmer. Majken ser en motorisk utveckling genom att använda sig av rörelsesånger. Hon säger att barn som har svårare med rörelser och koordination tränar upp det genom rörelsesånger. Språkutveckling genom musiken ser Karin då barnen lär sig olika sånger och bygger upp en repertoar.

Utveckling av musik- och rytmikstunderna

Det musik- och rytmikstundernas utveckling berör är i stort sett vidare utbildning och tillgång till nytt material som sånger och instrument.

Jag är väldigt sugen på att lära mig spela bongotrumma för det tycker jag är sånt häftigt instrument just när det gäller rytmiken. Att man kan använda den och få in olika takter och så. (Majken).

Mer tips på sånger. (Ulla).

Alma funderar och säger ”vet inte om det går och utveckla just för den åldern” (1-3 år). Hon nämner fortbildning och nya idéer för att kunna utveckla musik- och rytmikstunderna. Barbro tror inte hon kan utveckla utifrån den utbildning och kunskap som hon i nuläget har. För att en utveckling ska vara möjlig behöver hon ”ett annat tankesätt” och få vidareutveckla sin egen tanke genom kompetensutveckling. Att använda mer dans framhåller Ulla där hon skulle vilja lära barnen dansa schottis. Att få in schottissteget (ett, två, tre, hopp) tycker Ulla vore roligt men att använda sig av turer anser hon barnen för små för.

Klara och Eskil talar om en utveckling som de på egen hand kan åstadkomma. ”Mer musik och rytmik över huvud taget” säger Klara. Men mest att få in mer rytmik då musik används i större utsträckning än rytmik menar hon. Vidare vill hon få in nya inslag och nya instrument för att bli inspirerad.

Jag måste vara inspirerad för att inspirera barnen. Måste nog alltid börja hos sig själv tror jag. Det som du själv tycker är roligt tycker barnen är roligt. (Klara).

Eskil vill bli bättre på att planera sina musik- och rytmikstunderna. Att genom planeringen kunna se i förväg ”vad jag vill med den här övningen eller vad jag vill med den här sången idag och så där” (Eskil). Han menar vidare att planeringen inte behöver vara avancerad utan att det räcker med att den är befintlig.

I det här att bara skapa i stunden så missar man ju det genomtänkta också. Att liksom inte alltid lita till min talang att ta ett sammanhang vidare från det ena till det andra. (Eskil).

Läroplanen för förskolans anknytning till musik och rytmik

Pedagogernas resonemang om läroplanen för förskolans (Lpfö, reviderad 2010) anknytning till musik och rytmik kan delas in i två motsatta kategorier. Den ena kategorin där pedagogerna inte har läst läroplanen för förskolan.

Inte jätte uppdaterad nu. Ett område jag behöver läsa på. (Klara).

Om jag ska vara ärlig har jag inte läst läroplanen på länge. (Alma).

Den andra, motsatta kategorin är där pedagogerna har läst läroplanen för förskolan och för ett resonemang omkring. Ulla betonar att det är ”fina ord” och ”ganska luddigt” i läroplanen för förskolan. Vidare menar hon att man ”får själv tolka” innehållet och hur det ska anpassas i verksamheten. Ulla hänvisar till läroplanen för förskolan när hon säger att man ska ”berika barnen”. ”Uppleva musik som de inte upplever hemma” använder Ulla som ett sätt att berika barnen. Att låta barnen uppleva mångfalden inom musiken. Majken menar att genom musik och rytmik får man in otroligt mycket av innehållet i läroplanen för förskolan. ”Det finns ju till exempel hur många bra sånger som helst med matte i, så man kan få in matten i sånger” (Majken) och även sånger med väder och vind. Vidare berättar Majken hur de synliggör läroplanen för förskolan i allt de gör med små urklippa citat i dokumentationen. Det skapande och kreativa går som en röd tråd igenom egentligen allt som görs betonar Majken och hänvisar till följande citat ur läroplanen för förskolan.

Att skapa och kommunicera med hjälp av olika uttrycksformer såsom bild, sång och musik, drama, rytmik, dans och rörelse liksom med hjälp av tal- och skriftspråk utgör både innehåll och metod i förskolans strävan att främja barns utveckling och lärande. Detta inbegriper också att forma, konstruera och nyttja material och teknik. Multimedia och informationsteknik kan i förskolan användas såväl i skapande processer som i tillämpning. (s.7).

Om de olika uttrycksformerna säger Majken att ”just den meningen där får man ju in väldigt mycket som man gör just med sång och rytmik och sånt”.

I dessa två motsatta kategorier finns ett undantag som inte passar in i kategorierna. Eskil vet inte vad som står i läroplanen för förskolan om musik och rytmik trots att han läst den. Däremot resonerar han omkring det.

Men ändå vet jag inte utantill vad som står under rubrikerna musik och rytmik och vad det är vi ska göra. Däremot är jag säker på att jag tangerar nästan alla punkter eller att de finns med i mitt sätt att arbeta med musik med barnen. (Eskil).

Vidare menar Eskil att musik och rytmik kan användas i vilken svenska- eller matematikstund som helst. ”Bara sjunga en räknepolska mitt upp i alltihopa i matten eller stampa på rätt ställe. Det befäster saker”. Eskil menar att när vi använder våra olika intelligenser (Howard Gardner) tillsammans så befästs och förankras vår kunskap genom ytterligare ett sätt.

Två av pedagogerna, Eskil och Barbro, betonar vikten av musik och rytmik i förhållande till den reviderade läroplanen för förskolan. Genom att matematik och naturvetenskap har en betydligt större del i förskolans verksamhet än tidigare får inte musik och rytmik glömmas bort.

Att teorin får en allt större plats och att det praktiska och det vi liksom skapar med våra röster och kroppar och så får mindre och mindre plats. Och det tycker jag är helt värdelöst. (Eskil).

Man måste hitta en jämn nivå. Vi får inte tappa det nu när det är så mycket svenska och matematik, som jag också tycker är viktigt men vi får inte tappa kreativiteten och musiken. Vi får inte tappa de ämnen nu när det är så fokuserat på natur. Och jätte viktigt att vi har det som ett redskap att lära matematik och naturvetenskap genom musiken också. Det är ett väldigt bra instrument att lära barn det med. (Barbro).

5. Diskussion och avslutande reflektioner

Utifrån tre synliga trådar diskuteras resultatet i förhållande till *Litteraturgenomgång och teorianknytning* (2) samt till läroplanen för förskolan (Lpfö, reviderad, 2010).

Barns egna uttryck

Barn uttrycker musik och rytmik spontant genom sitt klotterstadium och sin spontansång. Klotterstadiet är viktigt för barns utveckling av vad musik är menar förskolläraren Ann Granberg (1994). Både lektorn i musik Morten Sæther (Sæther & Angelo Aalberg, 2006) och forskaren Jon-Roar Bjørkvold (2005) lyfter fram barns spontansång som en viktig del i leken. Bjørkvold betonar att barns spontansång är deras musikaliska modersmål. Även leken är ett av barns egna uttryck. Genom leken bildas en helhet av lek, det musiska och det rytmiska. Professorerna i pedagogik Ingrid Pramling Samuelsson och Sonja Sheridan (2006) skriver att barn erövrar sin omvärld genom leken. Lekforskaren Gunilla Lindqvist (2002) visar på att barn i leken tolkar och förstår sin omgivning. Barn skapar sammanhang i leken där de bearbetar och utvecklar intryck och erfarenheter menar Pramling Samuelsson, Sheridan och Lindqvist. Vidare betonar Lindqvist att barn genom leken får förståelse för skillnaden mellan lek och verklighet. Klotterstadiet, spontansången och leken visar på att barns egna uttryck är viktigt och borde därför uppmärksammas av pedagoger och integreras i musik- och rytmikstunder.

Barns klotterstadium skymtas när Klara beskriver barns utveckling i instrument. När barn slår hårt på trumman för att sedan närma sig rytmer tyder det på klotterstadiet då de utforskar vad musik enligt trumman är. Efter klotterstadiet börjar de finna rytmer menar Klara och då behärskar barnen mer och mer instrumentet och vad musik enligt trumman är.

När de skickar runt trumman i ringen slår många barn hårt på trumman för att sedan bli mer försiktiga och utforskande och därifrån hitta rytmer. (Klara, s.28).

Barns spontansång nämns inte av pedagogerna. Trots att det enligt Bjørkvold är barns musikaliska modersmål. Borde inte då pedagogerna ta till vara på det i musik- och rytmikstunderna? Varför uppmärksammas inte barns spontansång? Är det så att pedagogerna inte vet om barns spontansång? Eller används inte barns musikaliska modersmål i musik- och rytmikstunderna? Dessa frågor förblir obesvarade i denna uppsats då ingen av pedagogerna nämnt barns spontansång som en del av musik- och rytmikstunderna.

Barns lek använder sig Majken av när hon skapar ”Musikresa”. Genom lek, fantasi och verklighet får barnen ge sig ut på en musikresa. I leken värld får barnen möta fantasin och verkligheten. Barnen får använda sin fantasi för att möta hästen Plopp och i verkligheten sjunga sången *Hästen Plopp*. Dock finns en svårighet i ”Musikresa” betonar Majken.

Vissa barn så här kunde inte riktigt tänka sig den här fantasin. (Majken, s.21).

Leken är viktig för barn då de erfar och tolkar sin omgivning genom leken. Utan fantasi finns heller inte lek. Hur ska barns som inte kan ”tänka sig den här fantasin” kunna skilja på lek och verklighet? Majkens ”Musikresa” blir därför viktig för barn då hon utvecklar deras fantasi genom musiken.

Även Ulla låter leken kliva in i musiken.

Hon beskriver ett tillfälle där ett av barnen kom på att Duplomattan var en gitarr. Ulla fångade den tanken och det blev en gitarrstund. (Ulla, s.22).

Majken och Ulla låter leken få bli en del av musikens värld och ger barns eget uttryck lek plats i musikstunderna.

Barns utveckling

I stort är barnens självkänsla och tillit till att våga vara med det som pedagogerna ser som barns utveckling i musik och rytmik. Vilket gör att den utveckling som kan ske hos barnet genom musik och rytmik inte verkar uppmärksammas av pedagogerna. Några av pedagogerna nämner musikalisk, motorisk och språklig utveckling men trots det kretsar barns utveckling kring självkänsla och tillit till att våga delta.

Redan från födseln möter det nyfödda barnet musik och rytmik. Bjørkvold (2005) skriver att barn föds med de tre musikaliska delarna rörelse, ljud och rytm/puls. De är integrerade i det nyfödda barnet känslor. Undervisaren i musik Henny Hammershøj (1997) beskriver hur det nyfödda barnet kommunicerar genom musik och rytmik. Gråt, joller, små ljudbildningar, rörelse och ljud är exempel på barns musik- och rytmikkommunikation.

Musik och rytmik är integrerat i det nyfödda barnet och barnet fortsätter utvecklas därigenom. Förskolläraren Ann Granberg (1994), Gunilla Dessen (1991) som undervisar om rörelse, rytmikpedagogen Anne-Marie Engelholm (1993, 1998) och musikhandledaren och musikterapeuten Ulf Jederlund (2002) framhåller barns utveckling genom musik och rytmik. Barns kroppsuppfattning, motorik, perception (sinnen), kommunikation, sociala kompetens, medkänsla, inlevelseförmåga och språk utvecklas därigenom. Likväl som musik och rytmik.

Den utveckling som musik och rytmik kan leda till är inte något som pedagogerna i stort beskriver. Kunskapen och medvetenheten om olika utvecklingsområden som kan ske genom musik och rytmik verkar inte finnas hos pedagogerna. Läroplanen för förskolan (Lpfö, reviderad 2010, s.7) betonar att musik och rytmik ska bidra till barns utveckling. I ordet utveckling ryms otroligt mycket mer än barns självkänsla och tillit till att våga delta. Men det tycks pedagogerna glömma bort i arbetet med barnens utveckling i musik- och rytmikstunderna. Varje pedagog inom förskolan bör ta till sig de olika utvecklingsområden som finns hos barn och integrera det i sina musik- och rytmikstunder.

Läroplanen för förskolan och pedagogiska idéer

I läroplanen för förskolan (Lpfö, reviderad 2010, s.7) står det att uttrycksformer som sång, musik, dans, rörelse och rytmik bidrar till barns utveckling och lärande genom att vara en metod och ett innehåll i förskolan. Utifrån läroplanen för förskolan finns grunden i musik- och rytmikstunderna. Det är då anmärkningsvärt att en del av pedagogerna inte är inlästa på läroplanen för förskolans anknytning till musik och rytmik. Hur ska de pedagogerna bidra till barns utveckling och lärande genom musik- och rytmik? Vad arbetar de utifrån och hur skapar de musik- och rytmikstunder då grunden finns i läroplanen för förskolan?

De pedagoger som inte har läst läroplanen menar att de inte har en pedagogisk idé med musik- och rytmikstunderna. Det handlar mer om en tanke eller ett innehåll om vad som är med i musik och rytmikstunderna. Men, hur vet man vad som ska vara innehåll om man inte som pedagog är inläst på läroplanen för förskolan? Pedagogerna tycks skapa sig en egen tanke om vad som ska utgöra innehållet i musik- och rytmikstunderna. Innehållet handlar mycket om att låta barnen vara engagerade genom att de ges möjlighet att komma med förslag och tankar. Samt att barnen ska våga delta. Barns engagemang, förslag, tankar och mod att våga delta blir till innehåll i pedagogernas musik- och rytmikstunder. Genom att inte vara inläst på vad läroplanen för förskolans anknytning till musik och rytmik är förlorar man som pedagog grunden i vad musik och rytmik innebär för barn samtidigt som man förlorar uppdraget som pedagog.

Vidare forskning

Efter genomgångar och reflektioner kring intervjumaterialet och pedagogers resonemang om de musik- och rytmikstunder som de själva bedriver väcks frågan, varför? Många stunder har jag suttit med intervjuresultatet i handen och funderat över varför pedagogerna resonerar och agerar som de gör. Den frågan besvaras till viss del inte i denna uppsats och har heller inte varit syftet med undersökningen. Syftet har varit att få reda på hur pedagoger inom förskolan resonerar om de musik- och rytmikstunder som de själva bedriver. Vilket jag anser att jag fått ta del av. Genom att bedriva ytterligare intervjuer med samma pedagoger och med fokus på frågan, varför? återknyts det resultat som framkommit i denna uppsats med fördjupad kunskap. Även att observera pedagogernas musik- och rytmikstunder bidrar till fördjupad kunskap. Vilket leder till att intervjuresultatet kan jämföras med hur pedagogerna praktiskt genomför sina musik- och rytmikstunder.

Utifrån denna uppsats väcks en nyfikenhet om att tränga djupare in i pedagogers resonemang om sina egna musik- och rytmikstunder. Det vore intressant att följa samma pedagoger under en tid och bedriva flera intervjuer och observationer. För att återknyta och fördjupa undersökningen.

Slutord

Genom denna uppsats har jag fått en inblick i hur pedagoger resonerar om de musik- och rytmikstunder som de själva bedriver. Denna inblick är intressant och har även gett mig fördjupad kunskap inom området. Musik och rytmik är viktigt för barn och därför är det viktigt att som pedagog förstå det förhållande som finns mellan barn, musik och rytmik. Redan från födseln möter barn musik och rytmik och det är genom musik och rytmik som grunden för barns utvecklingsförmåga läggs. I barnet integreras musik och rytmik med lek, språk, utforskande, erfarenhet och utveckling. Därför får musik och rytmik inte glömmas bort i förskolan. Medvetenhet om vad musik och rytmik innebär och tillför barnet måste varje pedagog besitta.

Referenslista

- Bjørkvold, Jon-Roar. (2005). *Den musiska människan*. (3:e upplagan). Stockholm: Liber.
- Bohlin, Ulrika. (u.å.). *RYTMIK?!* Lund: Studentlitteratur. Hämtat den 9 december 2011, från http://www.forskoleforum.se/data/files/pdf/rytmik_bohlin_01.pdf
- Bohlin, Ulrika. (2009a) *Rytmikhistorik*. Lund: Studentlitteratur. Hämtat den 9 december 2011, från http://www.forskoleforum.se/data/files/pdf/rytmik_02.pdf
- Bohlin Ulrika. (2009b). *Rytmik – en pedagogisk metod*. Hämtat den 9 december 2011, från http://www.forskoleforum.se/data/files/pdf/Rytmik_metod.pdf
- Dessen, Gunilla. (1991). *Barn och rörelse – barns rörelseutveckling 0-8 år*. (2:a upplagan). Stockholm: HLS Förlag.
- Engelholm, Anne-Marie. (1993). *Temasamlingar med tonvikt på rytmik för förskola och lågstadium*. Mölndal: Förlaget Lutfisken.
- Engelholm, Anne Marie. (1998). *Titta – jag kan! En bok om rytmik för små barn*. Mölndal: Förlaget Lutfisken.
- Engelholm, Anne-Marie. (2009). *Anne-Maries rytmikrecept*. Mölndal: Förlaget Lutfisken.
- Granberg, Ann. (1994). *Småbarnsrytmik*. Stockholm: Liber Utbildning.
- Hammershøj, Henny. (1997). *Musikalisk utveckling i förskoleåldern*. Lund: Studentlitteratur.
- Jederlund, Ulf. (2002). *Musik och språk. Ett vidgat perspektiv på barns språkutveckling*. Stockholm: Runa Förlag.
- Johansson, Elin & Nilsson, Eva-Marie. (2005). *Rytmik och rörelse – en praktisk undersökning kring barns samspel*. Examensarbete inom lärarutbildningen. Göteborgs universitet.
- Johansson, Karin & Lindemark, Josefin. (2006). *Rytmik lär barn lära för livet – en undersökning om fem förskolepedagogers tankar om rytmik i förskolan*. Examensarbete inom lärarutbildningen. Göteborgs universitet.
- Lindqvist, Gunilla. (1996). *Lekens möjligheter*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindqvist, Gunilla. (2002). *Lek i skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Läroplan för förskolan (Lpfö), reviderad 2010. Hämtat den 11 december 2011, från http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2442
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja. (2006). *Lärandets grogrund*. (2:a upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Stukát, Staffan. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Sæther, Morten & Angelo Aalberg, Elin. (2006). *Barnet og musikken. Innføringsbok i musikkpedagogikk for førskolelærerstudenter*. Oslo: Universitetsforlaget.

Sörensson, Margareta. (2001). *För de allra små! Om att uppleva böcker, teater, film, konst och musik när man är liten*. Stockholm: Raben & Sjögren.

Trost, Jan. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4:e upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Uddholm, Mats. (1993). *Pedagogen och den musikaliska människan. En bok om musik i vardagsarbetet*. Mölndal: Förlaget Lutfisken.

Vesterlund, Mallo. (2003). *Musikspråka i förskolan. Med musik, rytmik och rörelse*. Stockholm: Runa Förlag.

Bilaga 1 - intervjufrågor

Följande intervjufrågor har använts vid de sex intervjuerna.

Inledande frågor

Vad har du för utbildning?

Vad arbetar du som i förskolan?

Hur gamla är barnen du arbetar med i dina musik- och rytmikstunder?

Fördjupande frågor

Hur skapar du musikstunder för barnen?

Hur skapar du rytmikstunder för barnen?

Hur engagerar du barnen i dessa stunder?

Bygger dina musikstunder på någon viss pedagogisk idé?

(om ja: Vilken och hur? om nej: Vad baserar du planering av dina musikstunder på?)

Bygger dina rytmikstunder på någon viss pedagogisk idé?

(om ja: Vilken och hur? om nej: Vad baserar du planering av dina rytmikstunder på?)

Ser du något samband mellan musik och rytmik?

(om ja: Vilket/vilka och hur?)

Hur ser du på barnens utveckling i musik- och rytmikstunderna?

Hur skulle du vilja utveckla dina musik- och rytmikstunder?

Hur tänker du kring musik, rytmik och förskolans läroplan?

Är det avslutningsvis något mer du vill berätta om ditt arbete med musik och rytmik?